

Landesbibliothek Oldenburg

Digitalisierung von Drucken

Avli Gellii Noctivm|| Atticarvm Li-||bri Vndevi||ginti

Gellius, Aulus

Venetiis, 1515

Liber Duodecimvs.

[urn:nbn:de:gbv:45:1-724024](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:gbv:45:1-724024)

A. GEL.
AVLI GELLII NOCTIVM ATTICA
RVM COMMENTARII. LI.
BER DVODECIMVS.

Dissertatio Phauorini philosophi, qua suadet nobili foeminae, ut liberos, quos peperisset: non nutricia adhibitarum, sed suo sibi lacte aleret.

Caput Primum

Vntiatum quondam est Phauorini philosopho nobis praesentibus uxoris auditoris, sectatorisq; sui puerulum ante enixam, auctumq; eum esse nato filio. Eamus inquit, & puerperum visum, & patri gratulatum. Is enim erat locus Socratici ex familia nobiliori. Imus una et qui tum aderam. Prosecutiq; eum sumus ad domum, quo praegestabat: & cum eo simul introgressi sumus. Tum in primis aedibus complexus hominem, congratulatus adsedit, atq; percunctatus est quam diuinum procerium, & quam laboriosi nixus fuissent. Puella defessam labore, ac uigilia somnum capere cognouit: fabulari instituit prolixius. Et nihil inquit exopto, quin filium lacte suo nutritura sit. Sed cum mater puellae parcendum esse ei diceret: adhibendam puero nutrices, ne ad dolores, quos in enitendo toleraret: nunus quoque nutritionis graue, ac difficile cederet: oro te inquit mulier sine eam totam intro esse matrem filij sui. Quod est enim hoc contra naturam

iam imperfectum, atque dimidiatum matris genus?
 peperisse, ac statim ab sese abiecisse? A luisse in utero
 sanguine suo nescio quid, quod non uideret? non ale
 re nunc suo lacte, quod uideat iam uiuentem? iam ho
 minem? iam matris officia implorantem? An tu quoq;
 inquit putas, naturam foeminae mamarum ubera, quasi
 quosdam uenulos uenustiores, non liberorum alendo
 rum, sed ornandi pectoris causa dedisse? Sic enim quae a
 uobis scilicet abest, pleraque istae prodigiosae mulieres,
 fontem illum sanctissimum corporis generis humani
 educatorem arefacere et extinguere cum periculo
 quoque auersi, corruptique lactis laborant: tanquam pul
 chritudinis sibi insignia deuenustet. Quod quidem
 faciunt eadem uecordia: qua quibusdam commenticijs
 fraudibus nituntur, ut foetus quoque ipsi in corpo
 re suo concepti aboriantur, ne aequor illud uentris
 irruatur: ac de grauitate oneris, et labore partus
 fatiscat. quod cum sit publica detestatione, commu
 nisque odio dignum in ipsis hominem primordijs, dum
 fingitur, dum animatur inter ipsas artificis naturae
 manus interfectum ire: quantulum hinc abest, iam
 perfectum, iam genitum, iam filium proprium, atque con
 suctum, atque cogniti sanguinis alimonia priuare? Sed ni
 hil interest (hoc enim dicitur) dum alatur, et uiuat
 cuius id lacte fiat. Cur igitur iste, qui hoc dicit, si in
 capessendis naturae sensibus, tam obsurdum: non id
 quoque nihil interesse putat: cuius in corpore, cui
 usque ex sanguine concretus homo, et coalitus sit?
 An qui a spiritu multo, et colore exaluit, non
 idem sanguis est nunc in uberibus, qui in utero fuit?

Nonne hac quoque in re solertia naturæ evidens est
 quod postea aquam sanguis ille opifex in penetrabilibus
 suis omne corpus hominis finxit: aduentantibus
 partus tempore in supernas se partes profert, et
 fouenda vitæ, atque lucis rudimenta præsto est: quæ
 cens natis, notum, et familiare uictum offert: Quod
 obrem non frustra creditum est: sicuti ualeat ad
 gendas animi, atque corporis similitudines uis, et
 natura seminis: non secus ad eandem rem, lactis
 ingenia, et proprietates ualere. Neque in hominibus
 solum, sed in pecudibus quoque animaduersum: Non
 si Ouium lacte Hædi, aut caprarum Agni aleruntur:
 constat ferme in his, lanam duriolem, in illis
 pillum gigni teneriolem. In arboribus etiam, et
 gibus maior plerumque uis, et potestas est ad eam
 dolem uel detrectandam, uel augendam, aquarum
 atque terrarum, quæ alunt: quàm ipsius, quod lactis
 seminis. Ac sæpe uideas arborem lætam, et
 tem in locum alium transpositam deterioris terra
 co deperisse. Quæ malum igitur ratio est nobilitatem
 istam nati modo hominis, corpusque, et animam, et
 nigne ingenitis primordiis inchoatum, insitum, et
 nerique alimento lactis alieni corrumpere? Præsertim
 si ista, quam ad præbendum lac, tunc adhibebimus
 serua, aut seruilis, et ut plerumque solet, externa
 barbaræ nationis, si improba, si informis, si im
 ca, si temulenta est. Nam plerumque sine discrimine
 quæcunque id temporis lactens est: adhiberi solet. Et
 mur ne igitur infantem hunc nostrum perniciosa
 tagio infici? et spiritum ducere in animum, atque

corpus suum, ex corpore, et animo deterrimo? Id her-
 cle ipsum est, quod sæpenumero miramur: quosdam
 pudicarum mulierum liberos, parentum suorum neq;
 corporibus, neq; animis similes existere. Scite igitur et
 perite noster Maro, quod cum uersus illos Homeri
 confectaretur:

ἢ ἄρα σοὶ γε πατὴρ ἢν ἰπτότα πηλοῦς,
 ἢ δὲ θέτις μήτηρ. γλαύκη δ' εὖ ἔτι κτε θάλασσα
 πύρραι τ' ἠλίβατοι. ὅτι τοιούτος ἐστὶν ἀπηνής.

Non partitionem solam tanquam illam, quam ille seque-
 batur: sed alituram quoq; feram, et sæuam crimina-
 tus est. Addidit enim hoc de suo,

Hircanæq; admorunt ubera tigris.

Quoniam uidelicet in moribus inolescendis magnam
 ferè partem ingenium altricis, et natura lactis tenet.

Quæ iam a principio imbuta paterni seminis con-
 cretione, ex matris etiam corpore, et animo recentem
 indolem configurat. Et præter hæc autem, quis illud
 etiam negligere, aspernariq; possit, quod quæ partus
 suos deserunt: ablegantq; a sese, et alijs nutriēdos
 dedunt: uinculū illud, coagulūq; animi, atq; amo-
 ris, quo parētes cum filijs natura consociāt: interscin-
 dunt: aut certe quidem diluunt, deteruntq;. Nā ubi
 infans aliorum dati facta ex oculis amolitio est:
 uigor ille maternæ flagrantiae sensim, atq; paulatim
 resinguitur. Omnisq; impatientissimæ sollicitudinis
 strepitus consilescit. Neq; multo minor amandati ad-
 muricem aliam filij, quàm morte amissi obliuio est.
 Ipsius quoq; infans adfectio animi, amoris, consue-
 tudinis in ea sola, unde alitur, occupatur: et proin-

de, ut in expositis usu uenit: matris, quæ genuit, neq;
sensum ullum, neq; desiderium capit. Ac propterea
obliteratis & abolitis naturæ pietatis elementis: quæ
quid ita educati liberi amare patrem, atq; matrem in-
dentur: magnam ferè partem nõ naturalis ille amor
est, sed civilis, & opinabilis. Hæc Phaurorum dico-
tem audiui græcâ oratione. cuius sententias commu-
nis utilitatis gratia, quantum meminisse potui: retuli.
Amoenitates uero, & copias, ubertatesq; uerborum,
latina omnis facundia uix quidem indipsâ potas-
sit: mea tenuitas, nequaquam.

Quod Anneus Seneca iudicans de Q. Ennio, dicitur
M. Tullio leui, futiliq; iudicio fuit. Cap. II.

E Anneo Seneca partim existimant, in e-
d
scriptore minime utili. Cuius libros attingen-
re, nullum pretium operæ sit. Quod oratio
eius uulgaris uideatur, & protrita. Res atq; senten-
tiæ, aut inepto, inaniq; impetu sint: aut leui, & quæ-
dicitur arguta. Eruditio autem uernacula, & plebe-
ia, nihilq; ex ueterum scriptis habens, neq; gratiæ,
neq; dignitatis. Alij uero elegantia quidem in uerbo
parum esse non inficias eunt: Sed & rerum, quæ
cat, scientiam, doctrinamq; ei non deesse dicunt: &
in uitij morum obiurgandis, seueritatem, grauita-
temq; non inueniunt. Mihi de omni eius ingenio
deq; omni scripto iudicium, censuramq; facere non in-
cessum est. Sed quod de M. Cicerone, & Q. Ennio
P. Virgilio iudicauit: ea res cuiusmodi sit, ad confy-

derandum ponemus. In libro enim XXII. epistolarum moralium, quas ad Lucium composuit, deridiculos uersus Q. Ennium de Cethego antiquo uiro fuisse hos dicit.

Dictus ollis popularibus olim

Qui cum uiuebant homines, atq; ænum agitabant,
Flos delibutus populis, & suada medulla.

Ac deinde scribit de iisdem uersibus uerba hæc. Admiror eloquentissimos uiros, et deditos Ennio pro optimis ridicula laudasse. Cicero certe iter bonos eius uersus, & hos refert. Atq; id etiam de Cicerone dicit.

Non miror inquit fuisse, qui hos uersus scriberet: cum fuerit qui laudaret. Nisi forte Cicero summus orator agebat causam suam, & uolebat hos uersus uideri bonos. Postea hoc etiã addidit insulsissime. Apud ipsum quoque inquit Ciceronem inuenies etiã in prosa oratione quedam: ex quibus intelligas illum non perdisse operam, quod Ennium legit. Ponit deinde, quæ apud Ciceronem reprehendit, quasi Enniana, quod ita scripserit in libris de rep. quod Menelao laconi quedam fuit suauiloquens iucunditas: & quod alio in loco dixerit, breuiloquentiam in dicendo colat. Atq; ibi nugator homo Ciceronis errores deprecatur: & nõ fit inquit, Ciceronis hoc uitium, sed temporis. Necesserit hæc dici, cum illa legerentur. Deinde adscribit, Ciceronem hæc ipsa interposuisse, ad effugiendam infamiam nimis lasciuæ orationis, & nitidæ. De Virgilio quoq; eodem in loco uerba hæc ponit: Virgilius quoque noster non ex alia causa duros quosdam uersus, & enormes, & aliquid supra mensurã

» trahentis iterposuit, quàm ut Ennius populus
 » gnosceret, in nouo carmine antiquitatis aliquid. Sed
 » iam uerborum Senecæ piget. Hæc tamen inepti, et
 » insipidi, et insulsi hominis iocæ non præteribo. Quod
 » dâ sunt inquit, tam magni sensus. Quod Ennius, ut
 » scripti sunt inter hircoscos: possunt tamen inter uer-
 » tatos placere. Et cū reprehendisset uersus, quos
 » præ de Cethego posuimus: qui huiusmodi igit, uer-
 » sus amant, liceat sibi, et eosdem admirari: et Sothe-
 » ricæ lectos, dignus sane Senecæ uideatur lectione, et
 » studio adolescentium, qui honorè, coloremq; ueteris
 » orationis Sothericæ lectis compararit, quasi uicinia
 » scilicet gratiæ, et relictis iam, contemptisq;. A uicinis
 » tamen commemorari, ac referri pauca quædâ: quæ
 » ipse idem Senecæ benedixerit. Quale est illud, quod
 » in hominem auarum, et auidum, et pecuniæ sitim
 » tem dixit: Quid enim refert quantum habeas, et
 » to illud plus est, quod non habes. Bene hoc sane, be-
 » ne. Sed adolescentium idolem, non tam inuani, quæ
 » benedicta sunt, quàm ificiunt, quæ pessime: multoq;
 » magis, si et plura sunt, quæ deteriora sunt. Et quæ
 » dam in his non pro eorum uitate aliquo rei par-
 » uæ, ac simplicis, sed in re anapiti pro consilio dicitur
 » tur.

Lictoris uocabulum qua ratione conceptum, ortus
 sit: et sup eo diuersæ sententiæ Valgi Rufi, et Ter-
 lij Ciceronis liberti acceptæ. Caput III.

Valgius Rufus in secundo librorum, quæ in
 » scripsit de rebus per epistolam quesitis.

Etorem dicit a ligando appellatum esse, quod cum ma-
 gistratus Po. Ro. uirgis quempiam uerberari iussis-
 sent: crura eius, & manus ligari, uincariq; a uiatore
 solita sint: usq; qui ex collegio uiatorum officium li-
 gandi haberet: lictor sit appellatus: utiturq; ad eam
 rem testimonio M. Tullij, uerbaq; eius refert ex ora-
 tione, quae dicta est pro C. Rabirio. Lictor inquit, col-
 liga manus. Haec ita Valgius, & nos sane cum illo
 sentimus. Sed Tiro Tullius M. Ciceronis libertus, li-
 ctorem uel a lino, uel a licio dictum scripsit: Licio
 enim transuerso, quod linium appellatur, qui magis
 stratis inquit, praeministrabant: ancti erant. Siquis
 autem est: qui propterea putet probabilius esse, quod
 dixit Tiro, quoniam prima syllaba in lictore, sicuti
 in licio producta est: & in eo uerbo, quod est ligo, cor-
 repta est, nihil ad rem istam pertinet. Nam sic a ligan-
 do lictor, et a legendo lector, et a uincendo uictor, et
 a tuendo tutor, & a struendo structor, productis,
 quae corripiebantur, uocalibus, dicta sunt.

Ex Q. Ennij septimo annalium uersus, quibus de-
 pingitur, finiturq; ingenium, comitasq; hominis mi-
 noris erga amicum superiorem. Caput IIII.

Es scriptum, definitumq; est a Q. Ennio in
 d. annali septimo graphice admodum, sciteq;
 sub historia Gemini seruiliij, uiri nobilis,
 quo ingenio, qua comitate, qua modestia, qua fide, qua
 linguae parsimonia, qua loquendi opportunitate, quan-
 ta rerum antiquarum, morumq; ueterum, ac nouo-

rum scientia, quantaq; seruandi, tuendiq; secreti re-
 ligione, qualibus denique ad minuendas uitae mole-
 stias, fomentis, leuamentis, solatijs amicum esse con-
 ueniat hominis genere, & fortuna superioris. Eos
 ego uersus non uinuis frequenti, assiduoq; memore
 tu dignos puto, quam philosophorum de officijs de-
 creta. Ad hoc color quidam uetustatis in his uerbi-
 bus tam reuerendus est: suauitas tam impromissua,
 tamq; ab omni furo remota est, ut mea quidem sen-
 tentia pro antiquis, sacratisq; amicitiae legibus obser-
 uandi, tenendi, colendiq; sint. Quapropter ascriben-
 dos eos existimauit: Si quis iam statim desideraret.

» Hocce locutus uocat, qui cum bene saepe libenter
 » Mensam, sermonesq; suos, rerumq; suarum
 » Comiter impertit: magna cum lapsa diei
 » Parte fuisset, de paruis, summisq; gerendis
 » Consilio, indu foro, lato, sanctoq; senatu,
 » Cui res audacter magnas, paruasq; iocumq;
 » Eloqueret: quae tincta malis, & quae bona dictu,
 » Euomeret: siquid uellet, tutoq; locaret,
 » Quocum multa uolup, ac gaudia, clamq; palam,
 » Ingenium cui nulla malum sententia suadet:
 » Ut faceret facinus, lenis, haud malus, idem
 » Doctus, fidelis, suauis homo, facundus, suoq;
 » Contentus, scitus, atq; beatus, secunda loquens in
 » Tempore, commodus, & uerborum uir paucorum,
 » Multa tenens antiqua, sepulta & saepe uetustas
 » Quae facit: & mores, ueteresq; nouosq; tenentem:
 » Multorum ueterum leges, diuinumq; hominumq;
 » Prudentem: qui multa loquiue, tacere ue possit,

Hunc inter pugnas compellat seruilus sic.

T. Aelium Scallonem dicere solitum ferunt Q. Ennium de semetipso hæc scripsisse: picturamq; istam morum, & ingenij ipsius Q. Ennij factam esse.

Sermo Tauri philosophi de modo, atq; ratione tolerandi doloris secundum stoicorum decreta.

Caput V.

Um Delphos ad Pythia, conuentumq; totius ferme græciæ uisendum philosophus Taurus iret: nosq; ei comites essemus: inq; eo itinere Leadiam uenissemus: quod est oppidum antiquum in terra Bœotia: affertur ibi ad Taurum amicum eius, quempiam nobilem in stoicæ disciplinæ philosophum ægra ualetudine oppressum decumbere: tunc omisso itinere, quod aliò maturandum erat: & relictis uehiculis: pergit eum propere uidere. Nosq; de more, quem in locum, cumq; iret, secuti sumus. Et ubi ad ædes, in quibus ille ægrotus erat, peruenimus: uidemus hominem doloribus, cruciatibusq; allabi, quod græci χαλδὸν dicunt: & febri simul adrapida affictari: gemitusq; ex eo compressos erumpere: spiritusq; & anhelitus e pectore eius euadere: non dolorem magis indicantes, quàm pugnam aduersus dolorem. Post deinde cum Taurus & medicos acersisset, collocutusq; de faciendâ medela esset: & eum ipsum ad retinendam patientiam testimonio tolerantia, quam uidebat, perhibito, stabilisset: egressiq; deinde ad uehicula

Et ad comites rediremus: uidistis inquit Taurus, si
 sane iucundum spectaculum, sed cognitu tamen mi-
 le, congregientes, compugnantesq; philosophum, et
 dolorem. Faciebat uis illa, et natura morbi, quod e-
 rat suum, distractionem, cruciatumq; membrorum.
 Faciebat contra ratio, et natura animi, quod erat equi
 suum: perpetiebatur, et cohibebat, coerebatq; intra
 sese uolentias effrenati doloris. Nullos eiulatus, nul-
 las complorationes, ne ullas quidem uoces idecoras ce-
 bat. Signa tamen quaedam (sicut uidistis) exstebant
 uirtutis, et corporis de possessione hominis pugnan-
 tium. Tum e sectatoribus Tauri iuuenis in discipli-
 nis philosophiae non ignarus, si tanta inquit, doloris
 acerbitas est: ut contra uoluntatem, contraq; iudici-
 animi nutatur: inuitumq; hominem cogat ad gemen-
 dum, confitendumq; de malo morbi sentientis, cui do-
 lor apud stoicos indifferens esse dicitur, non malum.
 Cur deinde aut stoicus homo cogi aliquid potest: aut
 dolor cogere: cum et dolorem stoici nihil cogere, et si-
 pientem nihil cogi posse dicant? Ad ea Taurus multo
 iam propemodum laetiore. delectatus enim iam uide-
 batur illecebra quaestiois: si iam amicus inquit, leti-
 noster melius ualeret: gemitus eiusmodi necessarius
 calumnia defendisset: et hanc opinor, tibi quaestioem
 dissoluisset. Me autem scis, cum stoicas non bene con-
 uenire: uel cum stoica potius disciplina. Est enim pu-
 raq; et sibi, et nobis incongruens, sicut in libro
 quem super ea re composuimus, declaratur: sed ut
 tibi a me mos geratur: dicam ego indoctus, ut aiunt,
 et apertius: quae fuisse dicturum puto sinuosius, etq;

solertius, si quis nunc adesset stoicorū. Nosti enim cre-
 do uerbum illud uetus peruagatum ἀμαθέστρον πῶς
 ἔπει καὶ σαφέστρον λέγε. atq; hinc exorsus de dolo-
 re, atq; gemitu stoica egrotantis ita disseruit. Natura
 inquit, omnium rerum, quæ nos genuit, induit no-
 bis, inoleuitq; in ipsis statim principijs, quibus nati
 sumus, amorem nostri, & charitatem, ita prorsus, ut
 nihil quicquam esset charius, pensiusq; nobis, quàm
 nosmetipsi. Atq; hoc esse fundamentum rata est con-
 seruandæ hominum perpetuitatis: si unusquisq; no-
 strum, simul atq; editus in lucem foret: harum prius
 rerum sensum, affectionemq; caperet: quæ à ueteri-
 bus philosophis τὰ πρῶτα κατὰ φύσιν appellata
 sunt: ut omnibus scilicet corporis sui commodis gau-
 deret: ab incommodis omnibus abhorreret. Postea per
 incrementa ætatis exorta e' seminibus suis ratio est:
 & utendi consilij reputatio: & honestatis, utilitatisq;
 ueræ contemplatio, subtiliorq; & exploratio com-
 modorum delectus, atq; ita præ cæteris omnibus eni-
 tuit, & præfuit decori, & honesti dignitas. Ac si
 ei retinendæ obtinendæue incommodum extrinse-
 cus aliquod obstaret, contemptum est. Neq; aliud esse
 uere, & simpliciter bonum, nisi honestum, Aliud
 quicquam malum, nisi quod turpe esset, existimatum
 est. Reliqua omnia, quæ in medio forent, ac neq; ho-
 nesta essent, neq; turpia, neq; bona esse, neq; mala, de-
 cretum est. Productiones tamen, & relationes suis
 quæq; momentis distinctæ, diuisæq; sunt. Quæ
 προηγμένα καὶ ἀποπροηγμένα ipsi uocant. Pro-
 pterea uoluptas quoq; et dolor, quod ad finem ipsum

bene, beateq; uiuendi pertinet: & in medijs relictis,
 & neq; in bonis, neq; in malis iudicata sunt. Sed e-
 nim quoniam his primis sensibus doloris, uoluptatisq;
 ante consilij, & rationis exortum recens natus
 homo imbutus est: & uoluptati quidem natura con-
 ciliatus, a dolore autem, quasi a graui quodam in-
 amico abiunctus, alienatusq; est: idcirco affectiones i-
 stas primitus, penitusq; inditas, ratio post addita, con-
 uellere, obstruere, atq; extinguere uix potest. Pugnat
 autem cum ijs semper, & exultantibus eas opprimere,
 obteritq; & parere sibi, atq; obedire cogit. Itaq; uis
 distis philosophum ratione decreti sui nixum cum
 petulantia morbi, dolorisq; exultantia colluctantem,
 nihil cedentem, nihil confitentem, neq; ut pleriq; do-
 lentes solent, eiulantem, atq; lamentantem, ac miseri-
 rum sese, & infelicem appellantem: sed acris tan-
 tum anhelitus, & robustos gemitus edentem, signa
 atq; indicia non uicti, neq; oppressi a dolore: sed in-
 cere eum, atq; opprimere enitentis. Sed haud scio in-
 quit, an dicat aliquis ipsum illud, quod pugnat, qd
 gemit, si malum dolor non est: cur necesse est gemit-
 re, & pugnare? Quia enim omnia, quae non sunt
 mala, molesta quoq; omni non carent: sed sunt ple-
 raq; noxa quidem magna, & perniciae privata: quia
 non sunt turpia: contra naturae tamen mansuetudi-
 nem, lenitatemq; opposita sunt, & infesta, per obser-
 ram quandam, & necessariam ipsius naturae conse-
 quentiam. Haec ergo uir sapiens tolerare, & cranta-
 ri potest, non omnino sensum sui amittere potest.
 ἀναγνωσία enim, atq; ἀπάθεια, non meo tantum in

quis, sed quorundam etiam ex eadem porticu prudentiorum hominum, sicuti iudicio Panætij grauis, atq; docti uiri improbata, abiecta q; est. Sed cur contra uoluntatem suam gemitus facere cogitur philosophus stoicus: quem nihil cogi posse dicunt? Nihil sane potest cogi uir sapiens, cum est rationis obtinende locus. Cum uero natura cogit: ratio quoq; à natura data cogitur. Quære etiam, si uidetur, cur alicuius manu ad oculos suos repente agitata, inuitus conuincat? Cur fulgente cælo à luminis iactu, non sua sponte & caput, & oculos declinet? Cur tonitru uehementius factò, sensim pauescat? Cur sternutamentis quatiatur? Cur aut in ardoribus solis aestuet? aut cur in pruinis imanibus obrigescat? Hæc etenim, et pleraq; alia non uoluntas, nec consiliũ, nec ratio moderatur: sed naturæ, necessitatisq; decreta sunt. Fortitudo autem non ea est, quæ contra naturã monstri uincit: ultraq; modum eius egreditur: aut stupore animi, aut immanitate, aut quadam misera, et necessaria in perpetendis doloribus exercitatione. Qualem fuisse accepimus ferum quendam in ludo Cæsaris gladiatorem: qui, cum uulnera eius à medicis exercebantur: ridere solitus fuit: sed ea uera, et proba fortitudo est, quam maiores nostri scientiam esse dixerunt rerum tolerandarum, et non tolerãdarũ. Per quod apparet, esse quædam intolerabilia, quibus fortes uiri, aut obeundis abhorreant: aut sustinendis. Cum hæc Taurus dixisset: uidereturq; in eandem rem plura etiam dicturus: peruentum est ad uehicula: & conscendimus.

Quod græci ænigma dicunt, latini antiqui scirpos appellauerunt. Caput VII

¶ Væ græci dicunt ænigmata, hoc genus quoddam ex nostris ueteribus scirpos appellauerunt: quale est quod nuper inuenimus per hercle antiquum, perquam lepidum tribus uersibus senarijs compositum ænigma: quod reliquum inenarratum, ut legentium coniecturas, in requirendo acueremus.

¶ Versus tres hi sunt.

- » Semel, minus ne, an bis minus sit, non sat scio,
- » An utrunq; eorum, ut quondam audiui, ipse
- » Dicit Ioui regi noluit concedere.

Hoc qui nolet diutius apud se querere: inuenit quid sit in M. Varronis de sermone latino ad Macellum secundo libro.

¶ Quam ob causam Cn. Dolabella proconsul, uxor mulierem ueneficij, confitentemq; ad Areopagum reiecerit. Caput VII.

¶ D Cn. Dolobellã proconsulari imperio prouinciam Asiam obtinentem deducta mulier smyrnæa est. Eadem mulier uirum, & filium eodem tempore, uenenis clam datis, uita interfecerat: atq; id fecisse se confitebatur. Dicebatq; habuisse se faciendi causam: quoniam ille idem matris, & filius alterum filium mulieris ex uiro prore genitum adolescentem optimum, & innocentissimum

num exceptum insidijs occidissent. Idq; ita esse factum controuersia non erat. Dolabella retulit ad consilium. Nemo quisquam ex consilio sententiam ferre in causa tam ancipiti audebat: quod & confessum ueneficium, quo maritus, & filius necati forent, non admittendum impunitum uidebatur: & digna tamen poena in homines sceleratos uindicatum fuisset. Dolabella eam rem Athenas ad Areopagitas, ut ad iudices grauiiores, exercitatioresq; reiecit. Areopagite cognita causa, accusatorem mulieris, et ipsam, quae accusabatur, centesimo anno adesse iusserunt. Sic neq; absolutum mulieris ueneficium est: quod per leges non licuit: neq; nocens damnata, punitaq;: quae digna uenia fuit. Scripta haec historia est in libro Valerij Maximi factorum, & dictorum memorabiliu octauo.

Reditiones in gratiam nobilium uirorum memoratae dignae.

Caput

VIII.

Africanus superior, et Ti. Grac. Tib. & P. Gracchorum pater rerum gestarum magnitudine, & honorum, atq; uitae dignitate illustres uiri dissenserunt saepe numero de Rep. et ea, siue qua alia re non amici fuerunt. Ea similitas cum diu mansisset: & solenni die Ioui epulum libaretur: atq; ob id sacrificium Senatus in capitolio epularetur: fors fuit, ut apud eandem mensam duo illi iustum locarentur. tum quasi Dijs immortalibus arbitris in conuiuio Iouis OPT. MAX. dexteras eorum conducentibus, repente amicissimi facti, neq; solum a-

y

amicitia incepta: sed ad finitas simul instituta. Nam
 Scipio filiam uirginem habens iam uiro maturam, ibi
 tunc eodem in loco despondit eam Tib. Graccho, qui
 probauerat, elegeratq; exploratissimo iudicij tempo
 re, dum inimicus est. A. emilius quoq; Lepidus, & Ful
 uius Flaccus nobili genere, amplissimisq; honoribus,
 & summo loco in ciuitate præditi, odio inter sese gra
 ui, & simultate diutina conflictati sunt. Postea popu
 lus eos simul CENS. facit. Atq; illi, ubi uoce præconum
 renuntiati sunt: ibidem in campo statim non dum
 missa concione ultro uterq;, & pari uoluntate conu
 cti, complexi q; sunt. Ex q; eo die, & in ipsa censura,
 & postea iugi concordia fidissime, amicissimèq; mi
 xerunt.

Quæ dicantur uocabula anapitia. Et quod hono
 ris quoq; uocabulum ancipiti sententia fuerit.

Caput

IX.

St plurifariam uidere, atq; animaduerti
 e re in ueteribus scriptis pleraq; uocabula,
 quæ nunc sermonibus uulgi unam, certâq;
 rem demonstrant: ita fuisse media, & communia, ut
 significare, & capere possent duas inter sese res con
 trarias. Ex quibus quædam satis nota sunt, ut tem
 pestas, ualetudo, facinus, dolus, gratia, industria. Hæc
 enim ferè iam uulgatum est anapitia esse, & utroq;
 uersus dici posse. Periculum etiam, & uenenum, &
 contagium, non uti nunc dicuntur, pro malis tantum
 dicta esse, multum exemplorum eiusmodi reperias.
 sed honorem quoq; mediam uocem fuisse: & ita ap
 pellatum, ut etiam malus honos diceretur: & signifi

cret iniuriam: id profecto rarissimum est. Q. autē
 Metellus Numidicus in oratione, quā de triūpho suo
 dixit: his uerbis usus est. Quā in re quanto uniuersū
 me unum antestatis: tanto uobis, quā mihi maiorem
 iniuriam, atq; contumeliam facit quirites. Et quanto
 probi iniuriā facilius accipiunt: quā alteri tradunt:
 tanto ille uobis, quā gratiam mihi, peiorem honorem
 habuit. Nam me iniuriam ferre, uos facere uult qui-
 rites: ut hic conquestio, istuc uituperatio relinquatur.
 Honorem inquit, peiorem uobis habuit, quā gratiā
 mihi, cuius uerbi sententia est, quā ipse quoq; supra
 dicit: maiore uos adfecit iniuria, & contumelia, quā
 me. Præter huius autem uerbi notionem, adscriben-
 dam esse hanc sententiā ex oratione. Q. Metelli exi-
 stimauit: ut definiremus Socratis esse decretum
 κείνου εἶναι τὸ ἀδικεῖν τῷ ἀδικησάδαι.

Quod editimus uerbum latinum sit. Cap. X.

Editimus uerbum latinum est, & uetus, ea
 forma dictum, qua finitimus, et legitimus.
 Sed pro eo à plerisq; nunc ædituus dicitur,
 noua, & commenticia usurpatione, quasi à tuendis
 ædibus appellatus. Satis hoc esse potuit admonendi
 gratia dixisse, propter a grestes quosdam, & indomi-
 tos certatores: qui nisi auctoritatibus adhibitis, non
 comprimuntur. M. Varro in libro secundo, ad Mar-
 cellū de latino sermone æditimū dici oportere censet
 magis, quā ædituum: quod alterum sit recenti noui-
 tate fictum, alterum antiqua origine incorruptum,

A. GEL.

- Liuius quoq; (ut opinor) in Protefilaodamia claustritimum dixit, qui claustris ianuae praeset, eade scilicet figura, qua aeditimum dici uidebat; qui aeditibus praeset. In Verrem M. Tullij in exemplaribus delissimis, ita inueni scriptum. Aeditim, custodes mature sentiunt. In libris autē uulgarijs aeditim scriptum est. Pomponij fabula attellana est, quae ita scripta est Aeditimus, in qua hic uersus est.
- Qui postquam tibi appareo, atque aeditimor in templo tuo.
- T. autem Lucretius in carmine suo pro aeditibus adituentes appellat,
- Onerataq; passim
 - Cuncta cadaueribus coelestium templa manebant.
 - Hospitibus loca quae complebant aedituentes.

Errare istos, qui spe, & fiducia latendi peccati cum latebra peccati perpetua nulla sit. Et superiore Peregrini philosophi sermo ex Sophoclis praesentia.

Caput XI.

Philosophum nomine Peregrinum, postea cognomen Proteus factum, uirum grauem, atq; constantem uideamus cum Athenis essemus, diuersantem in quadam tugurio extra urbem. Cumq; ad eum frequenter uentitarem: multa hercle dicere eum tiler, & honeste audiuius: in quibus id fuit quod praecipuum auditu meminimus. Virum quidem sapientem, non peccaturum esse dicebat, etiam si peccasse eum Di, atq; homines raturi forent.

enim poenae, aut infamiae metu non esse peccandum censebat: sed iusti, honesti; studio, et officio. Siqui tamen non essent tali uel ingenio, uel disciplina praediti: uti se ui sua, ac sponte facile a peccando tenerent: eos omnes tunc peccare procliuus existimabat: cum late re posse id peccatum putarent: in punitatemque ex ea latebra sperarent. At si sciant inquit, homines, nihil omnium rerum diutius posse celeri: suppressius, prudentiusque peccabitur. Propterea uersus istos Sophoclis prudentissimi poetarum in ore esse habendos dicebat.

πρὸς τὰ πάντα κρύπτει μηδὲν ὡς ἀπανθ' ὄρων
 καὶ πάντ' ἀνθρώπων πάντ' ἀναπύσσει χρόνος.

Alius quidam ueterum poetarum, cuius nomen mihi nunc memoriae non est: ueritatem temporis filiam esse dixit.

Faceta responsio M. Ciceronis amoliensis a se crimen manifesti mendacij. Caput XII.

Aec quoque disciplina rhetorica est: callide, h
 et cum astu res criminosas citra periculum confiteri: ut si obiectum sit turpe aliquid: quod negari non queat: responsione ioculari eludat: et rem facias risu magis dignam, quam crimine. sicut fecisse Ciceronem scriptum est: cum id, quod inficari non poterat: urbano, facetoque dicto diluit. Nam cum emere uellet in palatio domum, et pecuniam in praesens non haberet: a P. Sulla, qui tum reus erat: mutua HS uicies tacite accepit. Ea res tamen prius quam emeret: prodita est, et in uulgus exiit. Obie

etumq; ei est, quod pecuniam domus emendæ causa a reo accepisset. Tum Cicero inopinata opprobriatione permotus accepisse se negavit: ac domum quoq; se empturum negavit. Atq; adeo inq; uerū sit accepisse pecuniam, si domum emero. Sed cum postea emisset: hoc mendacium in Senatu ei ab inimicis obijeretur: risit satis, atq; inter ridendum à non auctore inquit, homines estis, cum ignoratis: Prudentis, et ceteri patris familias esse, quod emere uelit: empturum se negare propter competitores emptionis.

Intra Calendas cum dicitur, quid significet, Verū ante Calendas, an Calendis, an utrunq;. Atq; inibi quid sit in oratione M. Tullij, intra Oceanum, et intra montem Taurum, et in quadam epistola, intra modum. Caput XIII.

VM Romæ à COSS. iudex extra ordinem datus, pronuntiare intra Calēdas inquis essem: A pollinarem Sulpitium doctum hominem percōctatus sum, an his uerbis intra Calēdas ipsæ quoq; Calēdæ tenerentur. Dixi q; ei me uide licet datum iudicem, Calēdasq; mihi productas, non intra eum diem pronuntiaarem. Cur inq; hoc me potius rogas quam ex istis aliquem peritis studiosiq; uiris: quos adhibere in consilium iudicaturi solent. Tum illi ita ego respondi. Si aut de uetere inquit in re, aut recepto, aut controuerso, aut ambiguo, aut nouo, aut constituto discendum esset: issem plane scissitatum ad istos, quos dicas. Sed cum uerborum Latine

rum sententia, usus, ratio exploranda sit: sæuus pro-
fecto, & cæcus animi forem: si cum haberem tui co-
pnam: issem magis ad alium, quàm ad te. Audi igitur
inquit, de ratione uerbi quid existimem. Sed eo ta-
men pacto, ut id facias, non quod ego de proprietate
differuero: sed quod in ea re omnium, plurimum ue con-
sensu obseruari cognoueris. Non enim uerborum tan-
tum communium ueræ, atq; propriæ significationes
longiore usu mutantur: sed legum quoq; ipsarum ius-
sa consensu tacito obliterantur. Tum deinde differuit
me, & plerisq; alijs audientibus, in hunc fermè mo-
dum. Cum dies inquit, ita præfinita est: ut iudex in
Calen. pronuntiet: occupauit iam hæc omnes opi-
nio: non esse dubium, quin ante Cal. iure pronuntie-
tur. Et id tantum ambigi uideo, quod tu quæris: an
Cal. quoq; iure pronuntietur. Ipsum autem uerbum
sic proculdubio natum est, atq; ita sese habet: ut cum
dicitur intra Cal. non aliud accipi dies debeat quàm
solæ Cal. Nam tres istæ uoces, intra, atra, ultra, quibus
certi locorum fines demonstrantur: singularibus
apud ueteres syllabis appellabantur, in, cis, uis. Hæ
deinde particule, quoniam paruo, exiguoq; sonitu ob-
scurius promebantur: addita est tribus omnibus eadē
syllaba, et quod dicebatur, cis Tyberim, & uis Tybe-
rim, dictæceptū est atra Tyberim, et ul ra Tyberim.
Item quod erat in, accedente eadē syllaba intra factū est,
sūt ergo hæc oīa quasi contermina iunctis inter se fi-
nibus coherentia, intra oppidū, ultra oppidum, a-
tra oppidū. ex quibus intra in sicuti dixi, significat.
Nam qui dicit intra oppidū, intra cubiculum, intra

A. G E L.

ferias, non dicit aliud, q̄ in oppido, in cubiculo, in ferijs. Intra Cal. igitur, non ante Cal. est: sed in Cal. id est eo ipso die, quo Cal. sunt. Ita q̄; secundum verbi ipsius rationem qui iussus est, intra Cal. pronuntiare: nisi Cal. pronuntiet: contra iussum uocis facit. Nam si ante id fiat: non intra pronuntiat, sed citra. Nescio autem quo pacto recepta uulgo interpretatio est absurdissima: ut intra Cal. significare uideatur, etiam citra Calendas, et uel ante Calēdas, nihil enim fermè interest. Atq; in super dubitatur, an Calēdas quoq; pronuntiarī possit: quando neq; ultra, neq; citra, sed quod inter hæc medium est: intra Cal. id est Calēdis pronuntiandum sit. Sed nimirum consuetudo uicit: quæ cum omnium domina rerum, tum maxime uerborum est. Ea omnia cum Apollinaris scire perquam, atq; enucleate disputauisset: tum ego hæc dixi. Cordi inquam mihi fuit, prius quã ad te ire: quærere, explorareq; quoniam modo ueteres nostri particula ista, qua de agitur, usi sint, atq; ita inuenimus Tullium in tertia in Verrem scripsisse. Est autem modo locus intra oceanum iam: nullus est neq; tam longinquus, neq; tam reconditus: quo non per hæc tempora nostrorū hominum libido, iniquitasq; peruaserit. Intra oceanum dicit contra rationem tuam. Non enim uult (opinor) dicere in oceano. Terras enim demonstrat omnes, quæ oceano ambiuntur: ad quas à nostris hominibus adiri potest: quæ sunt citra oceanum, non in oceano. Neq; n. uideri potest insulas significare nescio quas, quæ penitus esse intra æquora ipsa oceani dicuntur. Tunc Sulpitius Apollinaris

renidens, non mehercule inargute inquit, nec incal-
 lide opposuisti hoc Tullianum: sed Cicero intra ocea-
 nū, non, ut tu interpretare: citra oceanū dixit. (Quid
 enim potest dici citra oceanū esse, cum undiq; oceanus
 circumscribat omnes terras, et ambiat?) Nā citra qđ
 est: id extra est. Qui autem potest intra esse dici, qđ
 extra est? sed si ex una tantum parte orbis oceanus
 foret: citra oceanum esse dici potest, uel ante oceanum.
 Cum uero omnes terras omnifariā, et undiq; uersum
 circumfluat: nihil citra eum est: sed undarū illius am-
 bitu terris omnibus conuallatis, in medio eius sunt
 omnia, quæ intra oras eius inclusa sunt. sicuti her-
 cle sol non citra cælum uertitur: sed in cælo, & in-
 tra cælum. Hæc tunc Apollinaris scite, acuteq; di-
 cere uisus est. Sed postea in libro M. Tullij epistolarū
 ad ser. sulphitium sic dictum esse inuenimus, intra
 modum, ut intra Cal. dicunt, qui dicere citra Calē
 das uolunt. Verba hæc Ciceronis sunt: quæ adposui.
 » sed tamen quoniam effugi eius occasionem, qui for-
 » tasse arbitraretur, me hanc rem imperite non puta-
 » re, si perpetuo tacerem, modice hoc faciam. Aut etiā
 » intra modum, ut & illius uolūtati, & meis studijs
 » seruiā. Modice dixerat hoc faciā. i. cum modo æquo,
 et pari. Deinde quasi hoc displiceret, & corrigere id
 uellet, addidit: Aut etiam intra modū. per quod mi-
 nus sese ostendit id facturū esse: qđ quod fieri modice
 uideretur. i. non ad ipsum modū, sed retro paululū,
 & citra modum. In oratione etiā quā pro. P. sestio
 scripsit: intra montem Taurū sic dicit, ut non signi-
 ficet in monte Tauro: sed usq; ad montem Taurū cū

ipso monte. Verba sunt hæc ipsius. M. Tullij ex ea
 23 quam dixi oratione, Antiochum magnum illum ma
 24 iores nostri magna belli contentione, terra, mariq; su
 25 peratum, intra montem Taurū regnare iusserunt. A
 26 siam, qua illū multarum: Attalo, ut is in ea regna
 ret: condonarunt. Intra montem inq; Taurum regna
 re iusserunt: quod non perinde est, ut intra cubicu
 lum dicamus, nisi uideri potest id esse intra montem:
 quod est intra regiones, quæ Tauri montis obiectis se
 parantur. Nam sicuti qui intra cubiculum est: is non
 in cubiculi parietibus, sed intra parietes est: quibus cu
 biculū includitur: qui tamen ipsi quoq; parietes in cu
 biculo sunt: ita qui regnat intra montem Taurum,
 non solum in monte Tauro regnat: sed in ijs etiā re
 gionibus, quæ Tauro monte claudūtur. Num igitur
 secundum istam uerborum M. Tullij similitudinem,
 q̄ iubetur intra Cal. pronuntiare, is et ante Calen
 das, et ipsis Calendis iure pronūtiare potest: neque
 id fit quasi priuilegio quodam insitæ consuetudinis:
 sed certa rationis obseruatione, cum omne tempus, q̄
 Calendarum die includitur, intra Calendas esse re
 ste dicitur.

saltem particula quam uim habeat, et quā ori
 ginem. Caput XIII.

Altem particula, quā haberet principalem
 significationem: quæq; uocis istius origo eir:
 quærebamus. Ita. n. primitus factam esse
 apparet: ut quæ uideatur, sicuti quædam supplemen
 ta orationis temere, et incondite adsumpta. Atq; erat
 q̄ diceret legisse se in grāmaticis commentarijs. P. N.

quidam, saltem ex eo dictum, quod esset, si aliter. Idque ipsum
 dictum solitum per defectionem. Nam plenam esse senten-
 tiam, si aliter non potest. sed id nos in iisdem com-
 mentariis Nigidij, cum eos non (opinor) incuriose le-
 gissemus: nusquam inuenimus. Videntur autem uerba
 ista, si aliter non potest, a significatione quidem uo-
 calae huius, de qua quaerimus: non abhorreere. sed tot
 uerba tamen in paucissimas literas cludere: improbe
 cuiusdam subtilitatis est. Fuit etiam qui diceret ho-
 mo in libris, atque in literis assiduus, saltem sibi dictum
 uideri. u. media litera extrita. salutem enim ante di-
 ctum, quod nos saltem diceremus. Nam cum alia quae-
 dam petita, et non impetrata sunt: Tum solemus in-
 quit, quasi extremum aliquid petitori, quod negari
 minime debeat, dicere, hoc saltem fieri, aut dari oportere,
 tanquam salutem postremo petentes, quam et impetra-
 ri certe, et obtineri sit aequissimum. sed hoc itidem non
 illepide quidem fictum, nimis tamen esse uidetur com-
 mentarium. Censuimus igitur amplius quaerendum.

de h' plur
 apud Seru
 li. q. e. d. v. e.
 d. v. d. s. d. e.
 v. i. a. b. e. n. e. s.

Quod Sisenna in libris historiarum aduerbium huiusce-
 modi saepe numero usus est, caelatim, uellicatim, saltua-
 tim.

Caput XV.

Ubi lectitaremus historiam Sisennae adsi-
 de: huiusmodi figurae aduerbia in oratione
 eius aduertimus, cuiusmodi sunt haec, cur-
 sim, properatim, caelatim, uellicatim, saltuatim. Ex quibus
 duo prima, quae sunt notiora, exemplis non indi-
 gebat. Reliqua in historiis sexto sic scripta sunt.

Quam maxime cœlatim poterat in insidijs suos dispa-
 nit. Item alio in loco. Nos una æstate in Asia, et Gre-
 cia literis gesta, idarco continentia mandauimus, ut
 uellicatim, aut saltuatim scribēdo, lectorū animos im-
 pediremus.

AVLI GELLII NOCTIVM ATTICA-
 RVM COMMENTARII.

LIBER XIII.

Inquisitio uerborum istorum M. Tullij curiosior, que
 fuit in Libro primo Antonianarū. Multa autem im-
 pendere uidentur præter naturam et, præterq; fa-
 tum, tractatumq; anidem duo ista significant fatum,
 atq; naturam, an diuersum. Caput I.

Cicero in primo Antoniarū ita scri-
 ptum reliquit: Hūc igitur ut seque-
 rer properaui: quem præsentēs non
 sunt secuti. Non ut proficerem aliqd
 (neq; enim sperabam id, nec præ-
 stare poteram) sed, ut siqd mihi humanitus accidisset
 (multa autem impendere uidentur, præter naturam
 etiā, præterq; fatum) huius diei uocem, testem Reip.
 relinquerem, meæ perpetuæ erga se uolūtatis. Præ-
 ter naturam inquit, præterq; fatum. An utrunq; idē
 ualere uoluerit, Fatum, Atq; naturam? et duas res,
 αὐτὸ ἐνὸς ὑποκειμένῃς πεπρωμένῃν, καὶ φύσιν; An Me-
 ro diuiserit, separaritq; ut alios casus natura ferre hi-